

Architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių vertinimas ir kaitos prognozavimas

Aušra Mlinkauskienė*

Kauno technologijos universiteto Kraštotvarkos centras

Studentų g. 48, LT-51367 Kaunas. Tel. (8-37) 451546, el. paštas ausra.mlinkauskiene@ktu.lt

(Gauta 2011 m. sausio mėn.; atiduota spaudai 2011 m. kovo mėn.; prieiga internete nuo 2011 m. balandžio 18 d.)

Anotacija

Keičiantis ekonominėms, kultūrinėms ir politinėms aplinkybėms, kinta architektūros paveldo objektų fizinė būklė ir kultūrinė vertė, mažėja kultūrinių kraštovaizdžių įvairovė, niveliuojasi regioniniai kultūrų skirtumai. Ne tik architektūros paveldo nuolatinė priežiūra, rūpestingas naudojimas ir profesionalus tvarkymas yra moderniosios paveldosaugos politikos dalis, bet ir šių objektų kaitos reguliavimas yra svarbus paveldosaugos aspektas. Daugelis teisės dokumentų bei atliktų paveldo objektų esamos būklės tyrimų rodo, kad esamomis paveldosaugos priemonėmis nebeįmanoma sustabdyti architektūros paveldo nykimo proceso. Tokiomis aplinkybėmis, siekiant išsaugoti paveldo vertybes kaip šalies kultūros turtą ir kraštovaizdinį potencialą bei užtikrinti šių objektų evoliucinę raidą, architektūros paveldo kaitos tyrimai tampa ypač aktualūs.

Reikšminiai žodžiai: *architektūros paveldas, būklės pokyčiai, stebėseną.*

Abstract

Changing economic, cultural, and political situation influences the physical state and cultural value of immovable cultural heritage. The diversity of cultural landscapes and regions is also affected by these factors. Continuous maintenance, appropriate use, and professional management are the inseparable parts of modern heritage preservation policies. However, the regulation of changes of architectural heritage must not be forgotten. The legal documents and the present state analysis of the cultural heritage demonstrate that the existing heritage preservation means cannot arrest the process of cultural heritage decay. Consequently, the preservation of the cultural heritage, as cultural property and the integral part of landscapes, is the question of essential relevance.

Key words: *architectural heritage, changes of state, monitoring.*

Įvadas

Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (LR NKPA, 2008) architektūros paveldą apibrėžia kaip reikšmingais pripažintus architektūrinės kūrybos statinius, jų dalis, priklausinius ir tokių statinių vientisas architektūrinės kompozicijas ir vietų kompleksus, ansamblius, vietas bei vietoves. Saugomi architektūros paveldo kompleksai, ansambliai bei vietos ir vietovės apima teritorijas, su jose išlikusiais vertingais statiniais, inžineriniais įrenginiais ir želdiniais, kurių apsaugai, tvarkymui ir naudojimui svarbus integralus požiūris. Integralioji (sujungta, sujungiančioji) paveldo apsauga siejama su paveldosaugos ir aplinkosaugos sričių sujungimu.

Daugelis tarptautinių dokumentų pasisako už integralų kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimą. Europoje integrali paveldosauga plėtojama vadovaujantis Europos architektūros paveldo apsaugos, Europos archeologijos paveldo apsaugos, Europos kraštovaizdžio, UNESCO Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencijomis, Europos Tarybos rekomendacijomis bei deklaracijomis, Jungtinių Tautų darnaus vystymosi įgyvendinimo veiksmų programa – Darbotvarkė 21 (Rio de Žaneiras, 1992), ES darnaus vystymosi strategijos nuostatomis (Lisabona, 2000, Geteborgas, 2001, Barselona, 2002), Jungtinių Tautų Europos Ekonominės komisijos (Orhuso) konvencija (Orhusas, Danija, 1998) ir kt.

Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija (Grenada, 1985) architektūros paveldo vietoves apibūdina kaip žmogaus ir gamtos bendrus kūrinius, iš dalies užstatytus, pakankamai iškilus ir bendra visuma susijusius, topografiškai apibrėžtus ir svarbius savo istorine, archeologine, menine, moksline, socialine arba atlikimo technikos reikšme (Kultūros paveldo apsauga, 1997). Europos Tarybos ministrų, atsakingų už kultūros paveldą, IV-oji Europos konferencija ir Helsinkio

deklaracija dėl kultūros paveldo išsaugojimo Europoje politinės svarbos (Helsinkis, 1996) pasisako už kultūros paveldo vaidmenį harmoningame vystymosi procese, pabrėžiant, kad gamtos ir kultūros paveldas yra žmonijos aplinka, todėl būtina suderinti jo apsaugos veiksmus, siekiant užtikrinti tolesnėje perspektyvoje tarptautinį ekologinį erdvės valdymą.

Lietuvoje kultūros ir gamtos paveldo objektų apsauga yra žinybiškai atsieta ir šių sferų valstybinė apsauga nėra nukreipta į integraliąją paveldosaugą (NIPM, 2004). Ypač tai pastebima saugomose teritorijose.

Kita problema – kultūrinio kraštovaizdžio bei architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių vertinimas, kuris šiuo metu siejamas su aplinkos ir kraštovaizdžio stebėsena (monitoringu). Pagrindinio kaitos tyrimų nustatymo būdo – monitoringo tikslas – sistemingai stebėti, analizuoti ir prognozuoti aplinkos būklę, nustatyti antropogeninio poveikio sąlygotus pokyčius (Valstybinė aplinkos monitoringo programa, 1998). Kultūrinio kraštovaizdžio bei architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių vertinimas Lietuvoje tampa integruota aplinkos bei kraštovaizdžio monitoringo dalimi. Tačiau kraštovaizdžio monitoringas suprantamas tik kaip žemės naudmenų kaitos stebėjimas, neįvertinant jog šias teritorijas reikėtų tirti kaip kompleksus, skirtus kaimo plėtrai, aplinkos apsaugai: kultūros paveldo ir biologinės įvairovės, etnokultūros apsaugai ir kt.

Prieš dešimtmetį Kauno technologijos universitete pradėti tyrinėti architektūros paveldo būklės pokyčiai regioniniuose parkuose (RP). Nesant parengtos integralios (sujungiančios statinių ir jų aplinkos, t. y. gamtinių elementų) architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių tyrimų programos, pagrindiniu *darbo tikslu* tapo pokyčių vertinimo programos sudarymas ir jos adaptavimas tyrimo vietose.

Tyrimų metodika

Atlikus mokslinių šaltinių analizę (Mets, Skar, 2002; EU-Project DEMOTEC-A, 2004; Jon C. Day, 2004; Fielden, Jokilehto, 1998; Веденин, 1998; Российская Федерация. Приказ, 2001), paaiškėjo, kad architektūros paveldo kompleksų, kaip sudėtinės kultūrinio kraštovaizdžio dalies, pokyčių tyrimus tikslinga vykdyti pagal šias pagrindines tyrimų kryptis: *paruošiamuosius tyrimus*, *retrospektyvinį monitoringą* (istorinių duomenų analizė), *diagnostinį monitoringą* (tyrimai vietose) ir *sisteminį monitoringą* (duomenų apibendrinimas) (1 pav.).

Paruošiamieji tyrimai skirti tyrimo teritorijos atrankai. Tyrimo teritorijos atranka gali būti vykdoma dviem kryptimis:

- lokalsios teritorijos, kuri pasižymi registruoto architektūros paveldo gausa, fiksavimu;
- lokalsios teritorijos, kurioje yra daugiausia architektūros paveldo objektų pritaikymo panaudai pavyzdžių.

Retrospektyvinis monitoringas remiasi tyrimo objektų identifikavimu, archyvinių duomenų surinkimu apie tiriamus paveldo objektus, pirminės fizinės būklės bei kultūrinės vertės apibūdinimu.

Tyrimo objekto atranka paremta paveldo objektų, patenkančių į nacionalinio ir vietinio lygmens sąrašus bei patiriančių daugiausia transformacijų - išskyrimu bei sisteminimu.

Diagnostinis monitoringas – tai vienas svarbiausių architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių vertinimo etapų, skirtas paveldo objektų būklės nustatymui vietose, remiantis kiekybinės ir kokybinės analizės principais.

Kiekybinių pokyčių analizė paremta architektūros paveldo komplekso dalių skaičiaus pakitimo fiksavimu. Šių tyrimų rezultatų duomenis sudaro:

- saugomų architektūros paveldo komplekso dalių kiekio pokytis;
- saugomų gamtinių objektų, esančių architektūros paveldo komplekso teritorijoje, kiekio pokytis.

Kokybinių pokyčių analizė remiasi architektūros paveldo objektų vertingųjų savybių bei fizinės būklės įvertinimu vietose. Esama architektūros paveldo būklė vertinama balais ir lyginami

skirtingu laikotarpiu atliktų tyrimų duomenys bei nustatomi esamos fizinės būklės ir kultūrinės vertės pokyčiai.

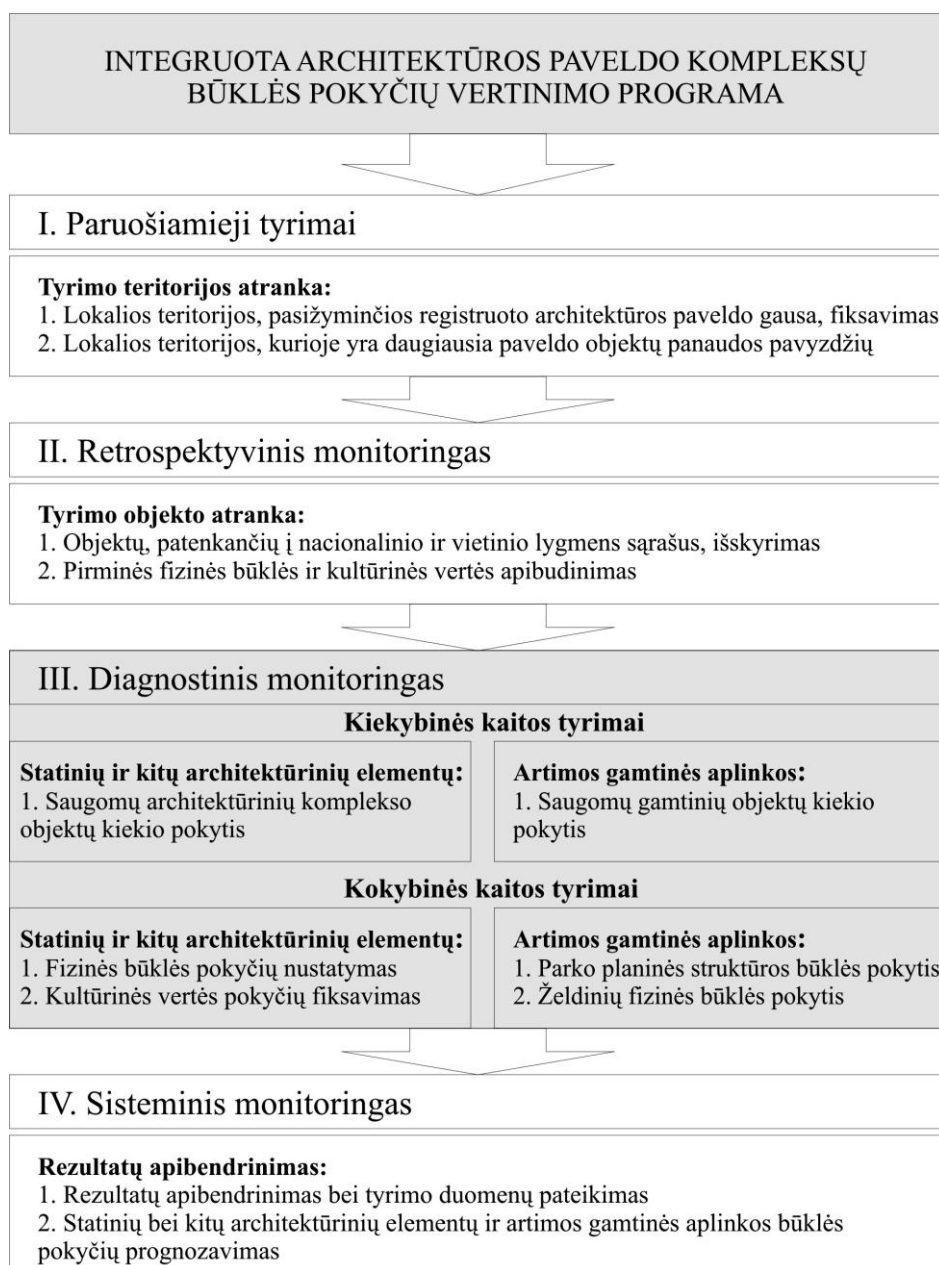
Sisteminis monitoringas – paremtas rezultatų apibendrinimu bei tyrimo duomenų pateikimu.

Rezultatams apibendrinti naudojami skirtingi metodai, priklausomai nuo tyrimų rūšies:

– kiekybinių pokyčių tyrimų apibendrinimas remiasi kiekybinių rodiklių, kurie pateikiami skaičiais, apdorojimu remiantis matematinio metodu;

– kokybinių pokyčių tyrimų rezultatai apdorojami remiantis palyginamąja bei kvalimetrine analize – vertinant kokybinius pokyčius kiekybiniu aspektu.

Tyrimo duomenys pateikiami rašytine ataskaitos forma.

1 pav. Architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių tyrimų programa

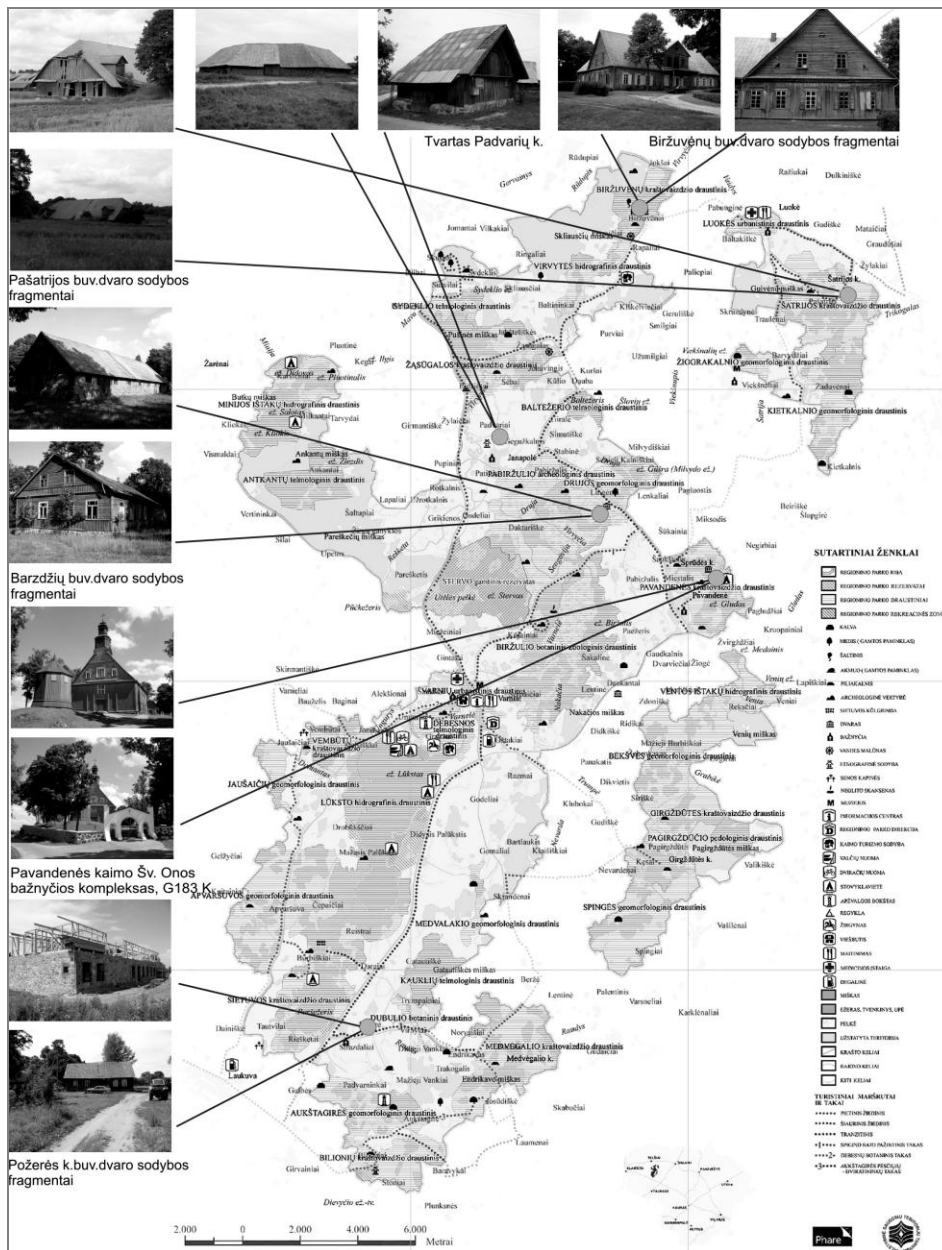
Fig. 1. The research program of the condition changes in the architectural heritage complexes

Tyrimo rezultatų apžvalga

Tyrimo teritorijos atranka. Architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių tyrimams atrinkti Žemaitijos etnoregione esantys Varnių ir Salantų RP. Šios saugomos teritorijos pasižymi registruoto architektūros paveldo gausa, juose intensyviai vystoma rekreacinė veikla, parkų teritorijose esantys architektūros paveldo objektai pritaikomi šių dienų poreikiams.

Tyrimo objektų atranka. Pokyčių tyrimams atrinkti architektūros paveldo objektai registruoti valstybiniame nekilnojamojo kultūros paveldo registre bei patenkantys į atrinktų tyrimams (Varnių ir Salantų) RP teritorijas.

Varnių RP tyrimai atlikti šiuose objektuose (2 pav.): Varnių Šv. Petro ir Povilo bažnyčios komplekse, Pavandenės kaimo Šv. Onos bažnyčios komplekse, XIX a. J. Rupšlaukio sodyboje, J. Petruolio sodyboje Padvarių k., Barzdžių (Lingėnų) buv. dvaro sodyboje, Biržuvėnų buv. dvaro sodyboje, Pavandenės (Sakelinės) buv. dvaro sodyboje ir Požerės buv. dvaro sodyboje (Varnių RP ataskaita, 2003; Mlinkauskienė, 2010).

2 pav. Varnių RP. Dalies tirtų architektūros paveldo objektų teritorinė sklaida
Fig. 2. Varniai RP. Spatial distribution of investigated architectural heritage objects

Salantų RP tyrimai atlikti šiuose objektuose: Kartenos bažnyčios komplekse, Nasrėnų kaimo sodyboje, Šalyno buv. dvaro sodyboje, Kalnalio Šv. Lauryno bažnyčios komplekse, Erlėnų sodyboje, Jakštaičių gyvenvietėje, Mosėdžio bažnyčios komplekse, Tintelių k. buv. palivarko sodyboje. Taip pat atliktas dviejų pavienių objektų būklės pokyčių vertinimas: Mosėdžio vandens malūno ir Kulūpėnų geležinkelio tilto (Salantų RP ataskaita, 2003; Paulauskaitė, 2009; Mlinkauskienė, 2010).

Kokybinių būklės pokyčių vertinimo rezultatai. Paveldo objektų būklės pokytis kokybiniu aspektu paremtas fizinės būklės bei vertingųjų savybių kaitos fiksavimu. Architektūros paveldo būklės pokyčiai fiksuoti beveik visuose paveldo objektuose. Dominuoja negatyvus vertingųjų savybių pokytis bei daugiau pozityvus objekto ir jo aplinkos fizinės būklės pokytis. Varnių ir Salantų RP architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių vertinimo suvestiniai duomenys pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Varnių ir Salantų RP architektūros paveldo kompleksų vertingųjų savybių bei fizinės būklės pokyčių vertinimas

Table 1. The assessment of valuable features and physical changes in architectural heritage complexes in Varniai and Salantai RP

Eil. Nr.	Objekto pavadinimas ir identifikacinis numeris (nr., unikalus kodas)	Vertingųjų savybių (autentiškumo) būklės vertinimas ¹		Vertingųjų savybių (autentiškumo) pokytis ¹	Fizinė būklė ¹				Fizinės būklės pokytis ²	
		2003 m. būklė	2009-2010 m. būklė		2003 m. būklė		2008-2009 m. būklė		Objekto	Aplinkos
					Objekto	Aplinkos	Objekto	Aplinkos		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Varnių RP										
1.	Varnių Šv. Petro ir Povilo bažnyčios kompleksas, G336 K	2	2	0	3	3	3	3	0	0
2.	Pavandenės kaimo Šv. Onos bažnyčios kompleksas, G183 K	3	2	-1	2	2	3	2	+1	0
3.	XIX a. J. Rupšlaukio sodyba, AtV635	3	2	-1	2	3	3	2	+1	-1
4.	Tvartas (J. Petruolio sodyba), Padvarių k., AtV692	N ¹	2	+2	N	N	3	2	+3	+2
5.	Barzdžių (Lingėnų) buv. dvaro sodybos fragmentai, IP784	2	1	-1	3	2	2	2	-1	0
6.	Biržuvėnų buv. dvaro sodyba, G236 K	3	2	-1	2	2	2	2	0	0
7.	Pavandenės (Sakelinės) buv. dvaro sodyba, IP322	2	2	0	3	3	3	2	0	-1
8.	Požerės buv. dvaro sodybos fragmentai, IP714	2	1	-1	2	1	2	2	0	+1
Salantų RP										
1.	Bažnyčios kompleksas	3	2	-1	3	3	3	4	0	+1
2.	Geležinkelio tiltas, 24809	3	3	0	2	2	1	3	-1	+1
3.	Sodyba, Nasrėnų k., 10518	2	2	0	2	3	3	4	+1	+1

1 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
4.	Šalyno buv. dvaro sodybos fragmentai, 323	2	1	-1	3	3	2	2	-1	-1
5.	Šv. Lauryno bažnyčios kompleksas, Kalnalio k., 1453	2	2	0	2	2	2	3	0	+1
6.	Sodyba, Erlėnai, 1451	N	N	N	N	N	N	N	N	N
7.	Gyvenvietė, 12114	3	2	-1	3	2	2	2	-1	0
8.	Bažnyčios statinių kompleksas, 11171	3	3	0	3	3	4	4	+1	+1
9.	Mosėdžio vandens malūnas, 30650	3	2	-1	2	2	4	4	+2	+2
10	Buv. palivarko sodybos fragmentai, 324	2	1	-1	2	2	2	3	0	+1

Architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių priežastys ir kaitos prognozės. Vietose atliktų tyrimų duomenimis nustatyta, kad architektūros paveldo kokybinė kaita vyksta įtakojant gamtiniams ir antropogeniniams veiksniams. Išskirtini du kaitos poveikio architektūros paveldui būdai: *tiesioginis* ir *netiesioginis* bei pagrindinės, kultūros paveldo kaitą įtakojančių veiksnių grupės:

- *išorinių veiksnių*: rekreacinė veikla (nereguliuojami lankytojų srautai, rekreacijai skirtų elementų įrengimas tam netinkamose vietose (apsaugos zonose); socialiniai; gamtiniai (klimato sąlygos, dirvos erozija, gruntinis vanduo) veiksniai; projektavimo, teritorinio planavimo veikla ir kt.;

- *vidinių veiksnių*: infrastruktūros plėtra; rekonstrukcija, renovacija, inovacijos; ūkinė veikla ir kt.

Išoriniai paveldo pokyčius įtakojantys veiksniai pasireiškia *netiesioginiu* poveikiu paveldo objektams ir reiškiasi kaip bendrieji, veikiantys visas paveldo vertybių grupes veiksniai. *Vidinio* poveikio veiksniai reiškiasi *tiesioginiu* poveikiu, t. y. konkrečių *materialių arba fizinių* paveldo objektų savybių kaitos požymiais ir *idėjinės arba dvasinės* objekto įprasminimo reikšmės kaita. *Dvasinis-idėjinis* reikšmingumas pasižymi: istorinės atminties įprasminimu; filotopinės vertės pokyčiais; tradicijų niveliavimu; etinių pagrindų nepaisymu; ryšio su gamta, kultūrine aplinka praradimu (Minkevičius, 2005).

Analizuojant kokybinius architektūros paveldo pokyčius, vertinti vidinio poveikio veiksniai (turizmo infrastruktūra, nuosavybės forma ir objektų panauda) bei jų įtaka šių objektų pokyčiams. Nustatyta, kad pagrindinės paveldo objektų *kokybinių pokyčių priežastys* yra:

- architektūros paveldo panaudos pobūdis;
- turizmo infrastruktūros plėtra.

Paveldo objektų pritaikymas rekreacijai, turizmui ir pažintiniams tikslams bei visuomenės poreikiams užtikrinti sukelia *pozityvias kaitos pasekmes*:

- vertingųjų savybių bei fizinės būklės optimalaus santykio išlaikymą;
- pirminės ar jai artimos panaudos užtikrinimą (objekto gyvybingumo išlaikymą);
- istorinės atminties ar filotopinių savybių išsaugojimą.

Tuo tarpu paveldo objekto nenaudojimas (jo gyvybingumo praradimas), paveldo objektų valdytojų kaita, įstatyminės bazės nesilaikymas sukelia *negatyvias kaitos pasekmes*:

- vertingųjų savybių praradimą;
- fizinės būklės degradaciją;
- filotopinių savybių praradimą.

Tyrimai vietose parodė, kad objekto panauda daro tiesioginį poveikį vertingųjų savybių pokyčiams: didžiausi pakitimai fiksuoti tuose objektuose, kurie yra nenaudojami ir nykstantys. Kuomet objektams pritaikoma nauja panaudos funkcija, jų vertingosios savybės keičiasi iš dalies,

taip būtų užtikrinamas autentiškųjų savybių ir inovacijų santykis. Geriausia išlikusios tų objektų vertybinės savybės, kurios naudojamos pagal pirminę funkciją. Pastebėtas toks ryšys tarp objektų autentiškųjų savybių bei jų fizinės būklės: gerėjant fizinei būklei – blogėja autentiškųjų savybių būklė (kartu kultūrinė vertė), blogėjant fizinei būklei – vertingųjų savybių būklė taip pat blogėja. Tuo tarpu fizinė būklė gerėja, kuomet objektas yra pritaikomas panaudai (nebūtinai pirminei), o nenaudojamų objektų fizinė būklė sparčiai blogėja.

Turizmo infrastruktūra (objektų pasiekiamumas, informacinių stendų išsidėstymas, objektų ženklavimas) teigiamai veikia architektūros paveldo objektų kokybinę plėtrą. Pastebėta, kad geriau prižiūrimi tie objektai, kurių prieigose išvystyta turizmo infrastruktūra ir objektai pritaikomi pažintiniais tikslais.

Išvados

1. Teoriniai tyrimai parodė, kad architektūros paveldo *pokyčių vertinimas* regioniniuose parkuose yra svarbi šiandienos paveldosaugos proceso dalis, tačiau šių objektų būklės pokyčių vertinimas kompleksiskai nevykdomas, nėra sudarytos integruotos tyrimų programos.
2. Sudaryta architektūros paveldo kompleksų būklės pokyčių tyrimo programa leidžia įvertinti paveldo objektų vertingųjų savybių bei fizinės būklės pokyčius, nustatyti kaitos pobūdį, išskirti paveldo kaitai įtaką darančius veiksniai.
3. Architektūros paveldo būklės pokyčių *tyrimų analizė* parodė, kad paveldo objektai veikiami išorinių bei vidinių veiksnių nuolat kinta. *Išoriniai* paveldo pokyčius formuojantys veiksniai pasireiškia *netiesioginiu* poveikiu paveldo objektams ir reiškiasi kaip bendrieji, veikiantys visas paveldo vertybių grupes, veiksniai – *tai kultūriniai, socialiniai, ekonominiai, teisiniai ir kt.* *Vidiniai* paveldo pokyčius formuojantys veiksniai pasireiškia *tiesioginiu* poveikiu paveldo objektams ir reiškiasi kaip specialieji, darantys įtaką tik tam tikrai paveldo objektų rūšiai, veiksniai.
4. Atlikus architektūros paveldo *kokybinių* pokyčių vertinimą, nustatyta, kad pastaruoju laikotarpiu pablogėjo architektūros paveldo objektų (buv. dvarų ir palivarkų sodybų, senųjų kaimų gyvenviečių, vienkiaminių sodybų, pavienių gyvenamųjų ir ūkio pastatų) kultūrinė vertė. Pastarieji objektai prarado kraštovaizdinę reikšmę ir yra pavojus jiems sunykti. Daugiausia fizinės būklės pakitimų fiksuota statiniuose, statinių priklausiniuose ir mažosios architektūros objektuose. Architektūros paveldo pokyčiai susiję ne tik su paveldo objektų fizinės būklės, bet ir su vertingųjų savybių kaita: autentiškumu, reikšmingumu, estetiniu patrauklumu.
5. Remiantis tyrimų duomenimis nustatyti svarbiausi veiksniai, veikiantys paveldo objektų pokyčius (tiek pozityvius, tiek ir negatyvius) – tai: 1) architektūros paveldo objektų panaudos pobūdis; 2) turizmo infrastruktūra. Taip pat nustatyta, kad paveldo panauda užtikrina šių objektų funkcionavimo galimybę ir kokybinę plėtrą.

Literatūra

1. EU-Project DEMOTEC-A. *Monitoring and risk assessment of monuments and archeological sites in the Nemi basin*. Colli Albani, Italy. Volume 1: Report, 2004.
2. Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija, 1985. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-01-12]. Prieiga per internetą: http://www.heritage.lt/t_aktai/konvencijos/architekturos_paveldo.htm.
3. Fielden B.M., Jokilehto J. *Pasaulio kultūros paveldo vietų bei vietovių priežiūros gairės*. Vilnius, 1998.
4. Jon C. Day. Monitoring and Reporting in Natural World Heritage Areas a World Heritage Manager's Perspective. *Monitoring World Heritage*. UNESCO, ICCROM, Paris, 2004.
5. Kultūrologinių tyrimų praktikos ataskaita, Varnių RP nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimai, vadovė A. Mlinkauskienė, 2003, 2008.
6. Kultūrologinių tyrimų praktikos ataskaita. Salantų RP nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimai. Vadovė A. Mlinkauskienė, 2003.

7. *Kultūros paveldo apsauga. Reglamentuojančių dokumentų rinkinys*. Vilnius, 1997.
8. Kultūros vertybių registras. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-12]. Prieiga per internetą: <http://kvr.kpd.lt/heritage/>.
9. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas. Nr. X-1244, 2007-06-28. Žin., 2007, Nr. 80-3218 (2007-07-19).
10. Magnusen K. *Organization design Development and Behavior*. New York, 1981.
11. Maurinis A. *Kur eini gamta? Pašnekesiai apie mokslinį prognozavimą*. Vilnius, 1986.
12. Mets T., Skar B. *Cultural Heritage Monitoring in Europe*. The Norwegian institute for Cultural Heritage Research. Oslo, 2002.
13. Minkevičius J. Lietuvos kraštovaizdis kaip tautos dvasios formantas. *Lietuvos kraštovaizdžio vizija. Konferencija*. Kaunas, 2005.
14. Mlinkauskienė A. Lietuvos regioninių parkų nekilnojamojo kultūros paveldo būklės pokyčiai ir jų vertinimo metodika. *Daktaro disertacija*. Kaunas, 2010.
15. Nacionalinės integralios paveldosaugos metmenys (NIPM), 2004.
16. Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencija, 1972. [interaktyvus], [žiūrėta 2004-10-05]. Prieiga per internetą: http://www.heritage.lt/t_aktai/konvencijos/paveldo_globos.htm.
17. Paulauskaitė R. Architektūros paveldo tvarkymo principai Lietuvos regioniniuose parkuose. *Magistro baigiamasis darbas*. Darbo vadovė A. Mlinkauskienė. Kaunas, 2009.
18. Quinn J. *Strategies for Change: Logical Incrementalism*. Irwin, 1980.
19. Valackienė A., Mikėnė S. *Sociologinis tyrimas. Metodologija ir atlikimo metodika*. Kaunas, 2008. P. 85–87.
20. Веденин Ю. А. *Экологический мониторинг культурного наследия*. Москва, 1998.
21. Российская Федерация. Приказ „Об утверждении порядка проведения общероссийского мониторинга состояния и использования памятников истории и культуры“. 2001.

Assessment and Prognosis of Changes of the State of Architectural Heritage Complexes

(Received in January, 2011; Accepted in March, 2011; Available Online from 18th of April, 2011)

Summary

Real Culture Heritage Protection Law of the Republic of Lithuania describes Architecture Heritage as architecture creation buildings, their parts, appurtenances, integral compositions of such buildings, and complexes, ensembles, places and terrains, which were accepted as meaningful. Protected architecture heritage complexes, ensembles, places and terrains includes territories with extant valuable buildings, engineering equipment and plantations, for which protection, maintenance and usage integral attitude is very important. Integral (combined, combining) heritage protection is related with combining heritage protection and environmental protection.

Most of international documents speak for integral preservation of culture and nature heritage.

European Architecture Heritage Protection Convention describes architecture heritage places as common creations of human and nature, which are partly constructed, eminent enough and related in general, topographical specified and important for their historical, archaeological, artistic, scientific, social or engineering meaning. 4th European Conference of Ministers of the Council of Europe, responsible for culture heritage, and Declaration of Helsinki concerning Political Meaning of Preservation Culture Heritage speak for important role of culture heritage in harmonious development process, emphasizing that culture and nature heritage is human environment, so it is necessary to combine their protection actions to secure ecological management of the space in further perspective.

Culture and nature heritage object's protection is departmentally dissociated and their State protection is not directed to integral heritage protection in Lithuania. Especially it is seen in protected territories.

Other problem is estimation of the state of cultural landscape and architecture heritage complexes, which now is related with observation of environment and landscape (monitoring). The purpose of the main method to estimate changes – monitoring – is to observe, analyse and forecast environment state systematically, to estimate changes, caused because of anthropogenic impact. Estimation of changes of cultural landscape and architecture heritage complexes becomes an integrated part of environment and landscape monitoring in Lithuania. But monitoring is understood just as observation of changes of landed property, not accenting that these territories must be analyzed as complexes, designed for countryside development and environmental protection: cultural heritage and biological variety, ethnic culture protection and so on.